

ŠOŠKOVÁ, I. *Manželstvo a manželsko-právne vzťahy vo svetle prvej kodifikácie československého rodinného práva 1949.*

Banská Bystrica: Belianum – Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2016, 197 s.

Koncom roku 2016 vyšla monografia Ivany Šoškovej s názvom *Manželstvo a manželsko-právne vzťahy vo svetle prvej kodifikácie československého rodinného práva 1949*. Autorka je stabilnou členkou Katedry dejín štátu a práva na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a dlhodobo sa zameriava primárne na vedecký výskum v oblasti vývoja rodinného práva so špecializáciou na otázky manželsko-právnych vzťahov. Toto vydarené právno-historické dielo vydala ako svoju habilitačnú prácu. V lete 2017 ukončila habilitačné konanie na Právnickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a bol jej priznaný vedecko-pedagogický titul docent v odbore 3.4.2 teória a dejiny štátu a práva.

Ako vyplýva už zo samotného názvu monografie, autorka svoju pozornosť venovala právnej úprave manželstva v období snáh najväčšieho prelomu vo vývoji rodinného práva na našom území v moderných dejinách – v období prijatia zákona o rodinnom práve z roku 1949. Primárnym cieľom práce je komplexné zhodnotenie premien inštitútu manželstva a manželsko-právnych vzťahov na základe zákona o rodinnom práve z roku 1949, ako prvého kódexu československého rodinného práva vôbec. Autorka tu skúma dobové materiálne pramene práva a zhodnocuje, akou mierou ovplyvnili podobu formujúceho sa, ideologicky nového a na nových zásadách postaveného rodinného práva. Sleduje predovšetkým politické, sociálne, i ekonomické, demografické podmienky života československej spoločnosti po II. svetovej vojne, no najmä po prevrate v roku 1948, ktoré podstatne ovplyvnili tvorbu práva, a ktoré našli svoj zásadný význam v rámci legislatívneho procesu známeho ako „právnická dvojročnica“.

Práca je rozčlenená na úvod, sedem kapitol a záver. V úvode autorka poukazuje na aktuálnosť problematiky manželstva a rodinného práva v súčasnosti, najmä v súvislosti s hlásanými pokusmi o redefiníciu manželstva na jednej strane, a zároveň so snahami o pevné právne zakotvenie tradičnej podoby manželstva na strane druhej. Upozorňuje tiež na dobové a aj dnes stále živé diskusie o povahe a zaradení rodinného práva do verejného alebo súkromného práva, resp. na diskusie o vnímaní rodinného práva ako samostatného právneho odvetvia alebo ako súčasť občianskeho práva hmotného (a Občianskeho zákonníka). Nasledujú jednotlivé kapitoly, kde v prvej kapitole sa autorka zameriava na kodifikáciu československého rodinného práva v rámci tzv. právnickej dvojročnice, na východiská kodifikácie, potrebu unifikácie a systematizácie noriem rodinného práva, ďalej na samotný priebeh a výsledky kodifikačných prác. Objasňuje všeobecné dôvody a historicko-spoločenské okolnosti, ktoré v roku 1949 viedli k vyčleneniu rodinného práva z občianskeho práva, ako aj personálne a inštitucionálne pozadie týchto udalostí (rekodifikačných snáh).

V poradí ďalšie kapitoly v zásade sledujú doktrínálne členenie problematiky manželského práva na: úpravu vzťahov predchádzajúcich uzavretiu manželstva (autorka tu veľmi vhodne analyzovala snúbenecký pomer), otázku definície, resp. právnej povahy manželstva (zmluva, sviatosť alebo životné spoločenstvo), otázku formy sobáša (civilný alebo cirkevný sobáš), problematiku okolností vylučujúcich uzavretie manželstva (manželské prekážky), oblasť osobných a majetkových vzťahov medzi manželmi, a napokon problematiku zániku manželstva. Kapitoly tvoria uzavreté celky, pričom na seba logicky nadväzujú a svojim zoradením sa vzájomne podmieňujú. Monografia v tejto súvislosti podáva obraz vývoja právnej úpravy manželstva na území strednej, resp. stredovýchodnej Európy, osobitne v podmienkach Habsburskej ríše, Československa a dnešnej Slovenskej republiky pred a po roku 1949. V každej z kapitol sa pritom autorke v rámci skúmaných právnych otázok podarilo úspešne rozpracovať najzaujímavejšie právne aspekty a priblížiť dobové teoretické aj praktické právne otázky, relevantné pre dané okruhy skúmaných právnych vzťahov. Ide pritom o otázky a problémy naposol relevantné aj pre súčasnosť, najmä v kontexte aktuálnych rekodifikačných snáh zasahujúcich celé súkromné právo.

Za najvýznamnejší prínos predkladanej monografie považujeme autorkino poukázanie na potrebu prelomových zmien v práve: t. j. potrebu a východiská kodifikácie rodinného práva, resp. podmienky, ktoré mali významný vplyv na obsah prijímaných noriem, či boli príčinou nevyhnutnej zmeny existujúcej právnej úpravy. Vo vzájomnej prepojenosti s genézou a vystihnúť okolností prijatia zákona o rodinnom práve č. 265/1949 Zb. (ďalej len ZoRP) ako kodifikačného medzníka v histórii rodinného práva platného na našom území, sa potom autorka venuje analýze jeho príslušných ustanovení. Autorka ďalej podáva výklad zákona, sleduje do hĺbky týmto „ľudovodemokratickým kódexom – na ceste k socializmu“ zavedené a upravené konkrétne inštitúty manželského práva, snaží sa rozobrať ich vo vtedajších súvislostiach, hodnotiť kvalitu ich úpravy, samotný obsah, porovnať ich s predchádzajúcim právnym stavom, zaujať k nim kritické stanovisko a celkovo zhodnotiť ich hlavný zmysel a význam. V takomto rozsahu a v takejto hĺbke sa predmetnej problematike nevenovala doposiaľ žiadna publikácia charakteru vedeckej monografie.

Na práci možno vyzdvihnúť autorkinu snahu o objektivitu a schopnosť otvorene hodnotiť historickú realitu. Správne konštatuje, že normy ZoRP boli pripravované ideologicky, s jasným zámerom reformovať spoločnosť v duchu hodnotového systému ľudovej demokracie a socializmu. Boli to teda normy účelové, teleologické. Manželstvo bolo výrazne favorizované ako spôsob založenia rodiny, nielen spoločensky, ale najmä právne. Niektoré nároky, a to i sociálne, sa spájali výlučne s manželským zväzkom. Manželstvo sa tak malo stať prostriedkom k realizácii snáh mladých ľudí o emancipáciu (k čomu mala prispievať postupne budovaná štátna podpora v podobe mladomanželských pôžičiek, pridelovania bytov, či rôznych dávok uľahčujúcich vytvorenie si vlastného životného zázemia). Podľa autorky je nesporné, že právne inštitúty a hodnoty, ktoré priniesol ZoRP z roku 1949 sa stali základom československého rodinného práva, s relevanciou pretrvávajúcou až do súčasnosti. Hoci pochádzajú z dôb budovania socializmu, pri ktorých má súčasný človek tendencie ich skôr nekriticky negovať, práve v rovine rodinného práva ide podľa autorky o hodnoty pretrvávajúce, osvedčené, nestrácajúce na svojej aktuálnosti.

Celkovo je možné hodnotiť vedeckú monografiu Ivany Šoškovej *Manželstvo a manželsko-právne vzťahy vo svetle prvej kodifikácie československého rodinného práva 1949* veľmi pozitívne. Rovnako je možné konštatovať, že publikácia je rozhodne obohatením

spisby venovanej popisu a štúdiu vývoja rodinných a rodinno-právnych vzťahov a poznanie predmetnej problematiky posúva o značnú dĺžku ďalej. Publikáciu hodnotíme pozitívne aj z pohľadu formy, akou je písaná: autorka v práci používa zrozumiteľné formulácie, čo prácu robí dostupnou nielen pre právnikov špecializujúcich sa na oblasť dejín štátu a práva a rodinné právo, ale aj širokému spektru odborníkov, ktorých predmet záujmu sa čo i len čiastočne prekrýva s predmetom tejto monografie.

Tomáš Gábriš, Róbert Jáger

doi: 10.14712/2464689X.2018.51